

ИНОВАЦИИТЕ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА БИЗНЕСА

Мария Иванова

Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“, Велико Търново

Резюме

Общата стратегия за икономически растеж на бизнеса в България, базирана на знанието и развитието на иновационния потенциал е важна предпоставка за устойчиво развитие. Както на фирмено, така и на национално равнище иновациите не са независим процес. В страната са създадени или възстановени функциите на онези институции, които са основни за поддържане на иновационния потенциал на националната икономика. В тази статия си поставяме за цел да изясним значимата роля на иновациите като условие за устойчиво развитие на бизнеса. Задачите са свързани с определяне спецификата и обхвата на иновационната дейност и извеждане на насоки и препоръки за повишаване на ефективността от внедрените иновации. Иновациите и устойчивото развитие съществуват в неразривна връзка помежду си и взаимно се обуславят.

Ключови думи: иновации, устойчивост, връзка, бизнес, потенциал.

Key words: innovations, sustainability, connection, business, potential.

JEL: O00.

Една от най-важните характеристики на съвременното общество е ускореното развитие на науката и технологиите. Във всички области, от които зависи развитието на обществото е налице динамична промяна, която е резултат от внедряването на нови производствени, управленски, информационни и други техники и технологии. Тази динамична научно-техническа и обществена среда предопределя решенията, които трябва да вземаме всеки ден.

Ускореното развитие на науката и технологиите предполага отговори на появилите се множество икономически и социални въпроси, като в същото време поставя и нови такива. развитието в такава променлива и динамична среда налага приемане на адаптивно, възприемчиво към промените и същевременно предизвикващо на свой ред нови промени поведение.

Общата стратегия за икономически растеж на бизнеса в Република България, базирана на знанието и развитието на иновационния потенциал е важна предпоставка за устойчиво развитие. Както на фирмено, така и на национално равнище, иновациите не са независим процес. Те се осъществяват и са подчинени на целите за развитие на националната икономика като цяло. В страната са създадени или възстановени функциите на онези институции, които са основни за поддържане на иновационния потенциал на националната икономика [3].

Иновациите и устойчивото развитие съществуват в неразривна връзка помежду си и взаимно се обуславят. В основата на стратегиите за устойчив и интелигентен растеж трябва да се поставят иновациите [2]. За съжаление обаче е налице значителен структурен и функционален дисбаланс, което е пречка за истинско устойчиво развитие на бизнеса. Звената в национална-

та иновационна система, които в най-голяма степен остават неразвити, са посредническите организации-иновационни и информационни центрове, бизнес инкубатори и технологични паркове, действащи на територията на страната. Добрите примери са по-скоро изключение в рамките на общата институционална среда, свързана с иновациите и устойчивото развитие на бизнеса.

В действията на ЕС в отговор на Програмата до 2030 за устойчиво развитие и устойчиво европейско бъдеще се подчертава, че е важно да се постигне устойчиво развитие в трите измерения (икономическо, социално и екологично) по балансиран и интегриран начин. Изключително важно е устойчивото развитие да бъде включено във всички области на политиките, както и ЕС да си постави амбициозни цели в политиките си за справяне с глобалните предизвикателства [4].

„Устойчиво е развитието, което отговаря на сегашните потребности, без да създава затруднения и невъзможности на бъдещите поколения да посрещнат своите нужди. То е обективна необходимост на настоящето, която е насочена към бъдещето. Устойчивото развитие обединява три взаимосвързани стълба: икономическо развитие, социално развитие и запазване на околната среда.“ [2].

В Програмата се подчертава, че икономическото развитие зависи от устойчивото управление. А самото икономическо развитие, в една или друга степен, зависи от иновациите и иновационните политики, както на отделните предприятия, така и от националната иновационна стратегия [5].

В целите за устойчиво развитие е отделено конкретно място за стимулиране на иновациите: Цел 9. Изграждане на устойчива инфраструктура-

ра, насърчаване на приобщаваща и устойчива индустриализация и стимулиране на иновациите, 9.5. Активизиране на научноизследователската дейност, подобряване на технологичния капацитет на промишлените отрасли във всички страни, особено в развиващите се страни, включително насърчаване до 2030 година на иновациите и значително увеличаване броя на научните работници и изследователи на един милион души, както и на публичните и частни разходи за научни изследвания и развитие [7].

В рамките на националната иновационна система, основна характеристика на системите, която придобива все по-голямо значение, в т.ч. и за националните иновационни системи, е взаимодействието на елементите в рамките на единната национална иновационна система. Именно вътрешните връзки и обусловеност между отделните структурни звена превръщат сбора от самостоятелни единици в градивни елементи на една цялостна система. Като цяло има прекъсване на връзките по веригата наука–техника–технологии–внедряване–бизнес–пазар.

Високата резистентност и крайните потребители по отношение възприемането на нови и усъвършенствани продукти, липса на култура на потребление изключват един от основните мотиви за осъществяване на иновационна дейност – разширяването на пазарното присъствие. Като се добави и липсата и на достатъчен иновационен потенциал, фирмите на свой ред губят възможността си да стимулират творческата активност и създаване на ново знание.

Като конкретна проява на вътрешно взаимодействие при националните иновационни системи могат да се разреждат:

- съвместната научноизследователска и развойна дейност;
- размяна на допълващи се обекти на интелектуалната собственост;
- участие в нетърговските и търговските форми на технологичен трансфер;
- междуфирмено коопериране;
- мобилност на персонала и др.

Въз основа на изградената институционална инфраструктура в България приоритетите трябва да бъдат насочени към създаването на условия за безпрепятственото разпространение на знания и информация между участниците в информационния процес.

Необходимо е да се търси обвързване не само с организации, които са пряко ангажирани в иновационния процес, но и с организации, които създават условия за неговото успешно осъществяване или осигуряват пазар за иновационни продукти. Опитите за разработване на единна и цялостна иновационна политика както в България, така и в развитите страни, доказват,

че на практика всички сектори на икономическия и обществения живот са обвързани, въздействат върху иновационната активност или търпят нейното обратно влияние, а иновационната активност от своя страна е предпоставка за устойчиво развитие.

Един от най-оптималните подходи за управление на сложните иновационни процеси е системният подход, който създава предпоставки за устойчиво развитие на отделните организации. Този подход е резултат от развитието на теорията на системите и е представен по-широко на теоретично и методологическо ниво. Той дава възможност за интегриране на различни подходи и методи. Това е важно, защото самостоятелното прилагане на отделни научни подходи и методи е необходимо, но те не могат да обхванат в единство множеството процеси в предприятията. Много от тях са приложими в различни организации, но в практиката са ограничени за отделни процеси, без възможности да обединяват резултатите в тяхната цялост.

Съществуват няколко основни принципа, свързани с устойчивото развитие на предприятия и организациите, които от своя страна са в непосредствена връзка с цялостната система на управление. Един от най-основните принципи е взаимната обвързаност между икономика, екология и социална политика по веригата глобално-частно. Същевременно трябва да се отчитат конкретните особености в съответните области – потребление, култура, производство [1].

Важен момент при формиране на иновационната стратегия и изграждането на устойчивото развитие има комплексния анализ и оценка на състоянието на предприятията и организациите.

Освен това трябва да се отчитат и факторите, които влияят върху икономическата система, а те от своя страна – върху устойчивото развитие.

В областта на икономиката и икономическото развитие иновационните процеси играят решаваща роля за конкурентоспособността на предприятията и организациите [1]. А поддържането на конкурентоспособността е белег на устойчиво развитие.

За иновациите, които имат въздействие върху всички останали процеси в предприятието, в т.ч. и върху устойчивото развитие, този недостатък може да се преодолее със системния подход. Той се формира като комплекс от различни знания, които е необходимо да се прилагат за проектиране и управление на сложните иновационни процеси. Това е възможно, защото той се прилага като комплекс от различни научни знания, подходи и методи.

За прилагането на иновациите във всяко едно предприятие е необходимо разработването на иновационна стратегия. При разработването на иновационните стратегии екипите трябва да отчитат тяхната изключително важна роля за цялостната им дейност относно иновационната политика. Те са основен ориентир за съществуващите проблеми, средствата, подходите, методите и времето за тяхното успешно решение. Тяхната основна цел е да се очертаят стратегическите задачи и начина, по който да се създаде организация за подобряване на технологическото равнище на предприятието, повишаване на производителността, конкурентната способност и качеството на производството.

С това са свързани: тактическите и оперативните цели, в т.ч. спазването на производствените графици и цялостното подобряване на системата за управление. Тя трябва да работи като единен механизъм по цялата верига – от идеята през разработването на иновационния проект и неговото управление, финансирането, внедряването на иновационния продукт, осигуряването на пазара, разработването на производствените графици и технологичните производствени параметри.

Иновационната стратегия е индикация за необходимостта от цялостно подобряване на технологичната квалификация на персонала в управлението и производството. Укрепването на административния и иновационен капацитет следва да обхване основните направления, които са свързани с:

- подготовката на управленските кадри за стратегическото, тактическото и оперативното планиране;
- ефективност на финансовия мениджмънт, свързан с иновационните цели;
- внедряването, апробацията и експлоатацията на иновационните нововъведения;
- координацията на управленските и производствените дейности;
- контрола на производствено-технологическите процеси и контрола на качеството.

Задължително условие е провеждане на обучение на персонала, свързано с внедрените нови производствени и управленски технологии и свързаните с това нови подходи за маркетинг и пазарна ориентация на производството. Това означава да се утвърдят нови подходи за развитие и повишаване на иновационната креативност на кадрите на всички нива от организационната структура на предприятието. Решаването на посочените проблеми са основните фактори за разширяване на пазарния дял, повишаване на конкурентността и икономическа ефективност.

Постигането на тези най-обща задачи е в пряка зависимост от начина, по който ще се реализира промяната на организационните структури на системата за управление и производството.

Разработването на стратегията следва да се реализира на базата на модел, който се прилага за проектиране и управление на цялото предприятие. Това означава, че обект на изследване и анализ са същите основни елементи както на другите процеси в предприятието. Така се преодоляват трудностите, които възникват при различни подходи за анализ на големия брой разнообразни процеси.

Стратегията и свързаните с нея програми и план на предприятието задължително трябва да бъде представена и във вид на дърво на целите. Паралелно с това се описва тяхното разположение в пространството и времето, за което трябва да се реализират. Това е подготовка за разработване на работните графици, готовност за бързо описване и подреждане на комплекса производствени и управленски функции и свързаното с това формиране на работни екипи по процеси.

Важен елемент на стратегията е да се отрази необходимостта от ресурсна и преди всичко кадрова осигуреност на системата по управленски равнища, дейностите за внедряването ѝ в работен режим. Необходимо е да се разработи система за разпределение на управленските и другите функции в йерархичен и хоризонтален аспект, в т.ч. на компетенциите, отговорностите и преди всичко на равнищата за вземане на управленски решения. Тази част включва ясно и точно разграничение на отговорностите и делегирането на права, начинът на контрол и други важни функции, свързани с иновационния процес.

Стратегията трябва да съдържа координацията, управлението и контрола и единството на всички процеси, свързващи отделните дейности и направления на работата при нейната реализация. Това осигурява възможност за следене на изпълнението по време и ефективно управление на всички ресурси, в т.ч. кадри, финанси, материали, енергия и други.

В стратегията трябва да залегнат задачите, свързани с управление на процесите за вземане и контрол на решенията при управлението на иновациите. Тя трябва да съдържа финансовия мениджмънт и инвестиционната политика за нейната реализация в следните основни направления:

- организацията за изследванията и разработване стратегическите програми за финансова и инвестиционна политика;

- изследвания и анализи за финансово-икономическото състояние на предприятието;
- определяне на необходимите финансови средства за проекта като цяло и по отделни етапи и елементи на иновационния процес, в т.ч. за разработване и внедряване на иновационния проект, за патенти, лицензи, техника, технологии, обучение, социални разходи и други.

Актуализиране на документите и функционалните задължения, свързани с финансово-икономическите отношения с партньорите, банките, данъчните служби, кредиторите, лизинговите дружества, международни финансови отношения с други финансови организации.

В това изследване се спрехме на някои от основните положения на взаимодействието между елементите на иновационната система и устойчивото развитие. Иновационните процеси могат да бъдат индикатор за избор на подход за анализ и управление и за вземане на управленски решения във връзка с устойчивото развитие на предприятията и организациите. Управлението на иновациите е сложен процес, който се влияе от множество фактори, обусловени от външната и вътрешната институционална среда. Във връзка с това считаме, че е необходимо да се представят примерни варианти относно съдържанието и принципните изисквания за

разработването на иновационните стратегии, както и за специфичните особености при реализацията на иновационните проекти, които от своя страна оказват влияние върху устойчивото развитие на предприятията и организациите.

Единна основа на иновациите и устойчивото развитие е разработването на цялостна стратегия за управлението на предприятията и организациите. Което от своя страна зависи от множество фактори от обективен и субективен характер.

Литература

1. Пенчева, И., Пенчева, Р., Пенчев, П. *Основи на управлението*. Изд. „Абагар“. В. Търново. 2016. стр. 538–539, 544.
2. Пенчева, И. *Устойчив и интелигентен растеж на фирмата*. сп. „Индустриален мениджмънт“. бр. 2. 2013. стр. 25–33., стр. 32.
3. *Иновационен потенциал на българската икономика*.
[<http://www.arcfund.net/index.php?id=479&month=0&y=&pType=0&start=20&max=10>]
4. *Действията на ЕС в отговор на Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие — устойчиво европейско бъдеще*.
[<http://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2017/06/20/agenda-sustainable-development/>].
5. [https://www.unicef.bg/assets/PDFs/WWL/Transforming_our_world_BG.pdf].

INNOVATION AS A PREREQUISITE FOR SUSTAINABLE BUSINESS DEVELOPMENT

Maria Ivanova

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo, Veliko Tarnovo, Bulgaria

Abstract

The overall strategy for economic growth of business in Bulgaria, based on the knowledge and development of the innovation potential, is an important prerequisite for sustainable development. At both company and national level, innovation is not an independent process. The functions of the institutions those are essential for maintaining the innovation potential of the national economy, are either created or restored in the country. In this article, we aim to clarify the significant role of innovation as a condition for sustainable business development. The tasks are related to determining the specificity and scope of the innovation process as well as drawing up guidelines and recommendations for increasing the efficiency of the implemented innovations. Innovation and sustainable development coexist inseparably and are mutually determined.